

brugt. Jeg skal selvfølgelig ikke komme ret meget ind paa Forhold, som høre hjemme i Kommissionen, men jeg tror dog, uden at være indiskret, at kunne berøre Hovedarbejdsmaaden, saaledes som den er ført. Jeg skal heller ikke kritisiere den; selvfølgelig er Flertallet og særlig den regeringsvalgte Formand raadige over Fremgangsmaaden. Heller ikke skal jeg sige noget om, at Fremgangsmaaden har været upraktisk, men kun paapege, at den har givet Anledning til, at det har været vanskeligere for Mindretallet at naa til en gennemført principiel Stilling med Hensyn til sine Indrømmelser. Det ligger nemlig i, at Kommissionen har begyndt sit Arbejde saadan, at den har begyndt fra den lette Ende, om jeg saa maa kalde det, og bestandig arbejdet sig højere og højere op, indtil det sværere og sværere, og det kan jo ogsaa siges, at det er ret naturligt, at naar man skal sætte et Maskineri i Bevægelse, da at begynde saa smaat at prøve, om det vil gaa, lade det glide saa jævnt og sige: jo, det gik, nu kunne vi tage lidt mere for næste Gang og spænde Kraften lidt stærkere, og paa den Maade arbejde sig frem mod det største og vanskeligste Stykke Arbejde. Det synes ret naturligt. Men det har jo ganske vist en Ulempe, der var jo Mulighed for ogsaa at gaa den modsatte Vej, og jeg har personlig ikke saa sjældent antydet det — det ville mine Kolleger i Kommissionen ogsaa erindre — at der ogsaa kunde siges noget til Fordel for at gaa den modsatte Vej. Man kunde sige: skulde vi ikke se, om det var muligt at bringe Enighed til Veje om de Spørgsmaal, hvor Uoverensstemmelserne ere meget store; blive vi enige derom, komme vi nok over det, der er mindre bethdeligt, saa løser det hele sig forholdsvis let, og hvis det ikke er muligt at komme til Overensstemmelse om de store Spørgsmaal, idet der er meget afvigende Anskuelser, er det da i Grunden nogen Nytte til at blive enige om Smaaating? Det er Betragtninger, som selvfølgelig meget godt kunne gøres gældende, men det har ikke været Arbejdsmetoden. Jeg skal ikke kritisiere til nogen af Siderne, om det havde været bedre eller ringere at vælge en anden Fremgangsmaade, men kun referere det, og der kan da ikke være noget indiskret ved at referere, hvorledes det er gaaet til. Men denne Fremgangsmaade har naturligvis ført til, at Mindretallet, der har været ledet af det Diste virkelig at komme til en Overenskomst — hvis det var muligt paa forsvarlige og rimelige Betingelser — med den anden Side, med Flertallet, paa Smaaating maatte har strakt sig noget videre, end det vilde have gjort, hvis det havde vidst,

at der ikke vilde komme nogen endelig Løsning. Det ville ærede Medlemmer meget let kunne forstaa, at det er ligefrem Naturens Gang; saa længe man forsøger med Smaaating, ere Offrene i og for sig ikke nær saa store, og om dem kan man i og for sig meget bedre sige: Ja, det kniber jo rigtignok, men lad gaa, kan det hjælpe til, at vi senere komme over større Vanskeligheder, hvorfor saa lade det springe derpaa, det maa vi se at komme over. Jeg tror, enhver let vil forstaa, at det er naturligt, at Gangen maa blive en saadan, og at der altsaa sikkert paa en Del af de Positioner, som ere behandlede ret tidligt, og efter det i og for sig lettere Synspunkt maatte er bragt større Offre fra Mindretallets Side, end der vilde være sket, hvis man paa Forhaand havde vidst, at det var aldeles umuligt at naa til en Løsning af de rigtig store Spørgsmaal. Saa kunde man sige, at Stillingen kunde have været reserveret fra først af, saa at man kunde trække sig tilbage fra den. Ja, det kunde man gøre, og det er en Stilling, som netop ogsaa er antydet ikke saa Steder, hvor Mindretallet mener at have strakt sig i og for sig videre, end det gerne vilde, og end det burde, naar det ikke var for Overenskomstens, for selve Løsningens, for Hovedsagens Skyld. Men de Medlemmer, som have set efter i Kommissionsbetænkningen, ville ogsaa Gang efter Gang finde, at Mindretallet har reserveret sig den Stilling, at det slet ikke i og for sig fandt, at det var det vanskeligste, men at det for Fredens Skyld og for i det hele taget at søge at komme til en Løsning af Spørgsmaalet, har bragt et Offer, som man kun nødtvungent er gaaet med til, og som man jo saa staar fuldstændig frit overfor, naar det viser sig, at den udstrakte Haand ikke er bleven modtagen i større Grad, end det har vist sig, at den er bleven, da vi kom til de store Spørgsmaal. Jeg skal i denne Forbindelse endnu ikke nævne Enkeltheder, men senere kan det jo være, at jeg dog vil komme til at berøre ganske enkelte Ting af denne Natur.

Det var en lille Medegørelse for mit Syn paa Kommissionens Sammenfætning og Betydningen af dens Arbejde. Naar jeg saa vender mig til selve Spørgsmaalet om Toldloven, sige jo alle Mennesker, at der er stor Trang til en Toldlov. Alle ere enige om at kalde den nuværende Toldlov en Abnormitet, en Urimelighed og en antikveret Toldlov, den faar alle de Skældsord og Ugenavne, havde jeg nær sagt, man kan give den. Naar, den følger jo ikke noget dertil, saa det kan jo ikke gøre saa meget; men, som sagt, det er altsammen Udtryk for, at